

2013 szeptember Hónapló

Lángh Júlia: Amikor még szép volt a magyar

Visszavonultam vidéki birtokaimra, ami falusi házamat jelenti, viszonylag nagy kerttel. Gyümölcsöt szedek, lekvárt főzök, fogadom pompás unokáimat, regényeket olvasok, és megpróbálok, már amennyire lehet, egy ideig fütyülni a közügyekre. (Nem lehet.)

Párizsban élő irodalomtörténész barátnőm széles körű Mérimée-kutatásai során ismét belebotlott valamilyen magyar témába, nagyon magyarba, mert egyenesen *La Patrie hongroise* a könyv címe. *A magyar haza*. Átküldte nekem pdf-ben, hátha találok benne érdekeset. Ezután, ugyancsak baráti közvetítéssel, fizikai valójában is megfoghattam a szép, régi könyvet, a szegedi egyetemi könyvtárból kölcsönözve. A szegedi – könyvünk születése idején még nem egyetemi – könyvtárat a párizsi szerző is megdicsérte gazdag francia nyelvű gyűjteményéért. Tudjuk, Szeged jó város.

Belemélyedek tehát az 1884-ben kiadott könyvbe, pedig már az elején kicsit gyanakszom rá, mégsem bírom letenni. Talán befolyásol a legújabbkori megszokás, hogy mennyit foglalozik velünk a nyugati sajtó, amitől naponta előnt a szégyen a hazám miatt; ettől a könyvtől meg akár dagadozhatna a keblem a honleányi büszkeségtől. De ehhez időutazást kell tenni, kosztümös filmben vagyunk, a dualizmus fénykorában, egy kíváncsi és nyitott francia nagyasszony, szép is, művelt is, annyira elbűvölődik a magyaroktól, hogy némi délibáb-mindenmennyiségben effektus hatása alatt egy alföldi faluban már ott tart: „Úgy éreztem, hogy születőben lévő népek utópikus, irreális, szakrális életét élem.”

A szerző, a címloldal szerint Madame Adam (Juliette Lamber), két hónap híján száz évet élt (1836–1936). Minimum 16 könyvet írt (ennyit sorol föl a francia wikipédia, de ennél több volt), irodalomszervező, feminista, alapító szerkesztője egy *Nouvelle Revue* című rangos folyóiratnak, valamint a legfontosabb: irodalmi és politikai szalonja az egyik legjelentősebb republikánus kör volt Párizsban. Ide járt többek között Flaubert, Maupassant, Georges Sand, Victor Hugo, Daudet, a francia fővárosban élő Turgenyev és még sokan a kor neves irodalmi és politikai szereplői közül. Itt tette tiszteletét, ki néha, ki gyakran, néhány Párizs-szerelmes magyar is: Rákosi Jenő, Szomory Dezső és a képviselő Pázmándy Dénes, aki szervezője és kísérője volt a hölgy kéthetes magyarországi útjának. Pontosítok: diadalútjának, mert ezt rendezesen megszervezték neki. Ennek megfelelően el is volt ragadtatva mindentől, kivéve Tisza Kálmán miniszterelnököt, akit német

iskolamesternek nevezett, és még az öltözködését is leszólta.

Erről a két hétről 320 oldalas könyv született, méghozzá olyan gyorsan, hogy az 1884-es dátummal Párizsban megjelent kötetbe bekerültek az az évi, júliusi magyarországi választás eredményei is (Istóczy antiszemita pártjának előretörésével).

Nem csodálom, hogy a wiki kihagyta Juliette Adam (született Lambert, első művésznevén Lamber) könyveinek felsorolásából a magyar hazáról írottat. Akár irodalmi műnek, akár útikönyvnek tekintjük – alcíme szerint „Személyes emlékek” –, nagyon egyenetlen színvonalú. Amikor saját, megélt tapasztalatairól ír, lelkes, sőt rajongó hangot üt meg, erősen hajlamos az általánosításra és a túlzásokra („igazi magyar nők, szépek, jók, tüzesek, bátrak”), költőien szárnyal. Azok a hosszú fejezetek, amelyekben a magyar történelmet, politikai életet, parlamentet, pártokat, választásokat, nagybirtokokat ismerteti, néhány közbeékelte anekdotán kívül sokkal szárazabbak és unalmasabbak. Feltehetően valaki lefordított neki hivatalos szövegeket, életrajzokat, pártpolitikai ügyeket. Nyilván mindent be akart mutatni az országból, de egyedül (pláne két hét alatt) nem bírta szusszal. Meg hát nem is tudott magyarul.

Ahol Tisza Kálmánról ír, az érezhetően az ő szövege. Szenvedélyesen ellenzi a politikáját, élesen és fölényesen bírálja személyét, valószínűleg hatott rá azoknak a magyaroknak a véleménye is, akik eligazították a „magyar haza” belügyeiben. Elsősorban sokat dicsért ciceronéja, Pázmándy Dénes, aki az egyesült ellenzék programjával lett képviselő, Párizsban rendszeresen látogatta Juliette szalonját, sokat tett a francia–magyar kapcsolatokért, alapított és szerkesztett egy lapot *La Gazette de Hongrie* címen, és mint a könyv bizonyítja, meghívta ezt a jeles francia dámát, és útja során ellátta a kellő (vagy nem kellő) ismeretekkel.

Juliette ritkán adja meg információforrásait, de mindent, amit magyar útja során fölszedett, tényként, adott esetben történelmi tényként táal. Például kellőképpen gőzös elképzeléseket szittya ősök nők által vezetett hordáiról és a hun leszármazásról. Ilyen mellékmondatai vannak: „a magyarok, a nők vezette hordák utódai”.

A magyarok zenéje „nyugtalanító, ingerlő tüzesség, keserű vidámság, gőgös melankólia”, csak a cigányok tudják játszani, a cigányok, akiket „Magyarországon soha nem üldöztek, bántottak, soha nem kezelték páriáknak őket”. Boldog békeidők, már amennyiben ez az észrevétel megállja a helyét. A létező antiszemitizmusról, ha nem is beszél részletesen, de több alkalommal is említést tesz, nem is lehet kikerülni a témát, egy évvel vagyunk a tisztaeszlári per és nem sokkal a zalaegerszegi pogrom után.

Sorra bemutatja a kor „nagyjait”, vacsorázik Jókaiival, Pulszkyval, Gyulai Pállal, teázik Lisztel, és részletesen jellemzi a kor politikusait. Egyébként ahhoz képest, hogy feminista, csak férfiakat ír le. Veres Pálnéval is találkozik, de csupán egy-két mondatot szán rá.

Ami a politikusokat illeti, Juliette azt tette, amit tipikusan nőinek szoktak mondani: érzelmi benyomások, külső megjelenés, modor után ítélte, hogy kit válasszon. Szenvedélyesen érdekelte a politika (III. Napóleon bukása után az új kormányok tagjai közül többen az ő szalonjából kerültek ki), megnézett egy parlamenti ülést, meglepte, hogy a képviselők mind tegeződnek egymással, és tetszett neki, hogy szabadon kell beszélni, nem lehet felolvasni a Ház előtt. Az viszont nem tetszett neki, hogy a miniszterelnök nem él társasági életet, nem tart fogadásokat, mennyivel alkalmasabb lenne a posztra az elegáns világfi, Andrássy Gyula gróf, akinek a főúri viselkedése szerinte jobban megfelel ennek a

heves szenvedélyekkel teli, „ünnepségekért rajongó magyar népnek, melynek harcias zene és szédítő tánc kell”.

Ilyennek látott minket, nem csodálom, a lovagias, úri franciás magyarok vitték Pesten operába, színházba, csillogó társaságba. Mindentől el volt ragadtatva, Erkel Hunyadija a magyar haza hangja, a Bánk bán shakespeare-i szépségű, Az ember tragédiája kicsit pompázatos, Blaha Lujza a legelbájolóbb primadonna. Egy banketten a Rákóczi-induló dallamára „látni és hallani egyszerre a cigányok féktelenségét és a magyarok bánatos mámorát, egyedülálló látvány, a legmeghatóbb a világon”.

Aztán jön a vidéki út, Alföld, remek tájleírások, megragadja „a tér bódulata, a vad függetlenség, határtalan szabadság: ez a Puszta láza”. És még itt van az erőszakos és végzetes Tisza folyó is, hogy növelje a vadság képét (pár éve volt az egész várost elsodró nagy szegedi árvíz; Juliette csinos összeget adományozott a helyrehozási munkákra, de ezt nem tőle tudjuk).

„A szívem ver, a lelkem izgatott, mintha a hunokat látnám, ahogy betörtek Európába, ellenállhatatlan folyamban és minden akadályt áthágva” – írja egy drámai dübörgésről, amikor a lótenyészetben kinyitották az istállók ajtaját, és több száz ló tódult ki egyszerre a szabadba.

Bevezették házakhoz, megmutatni, hogyan élnek az emberek, ebből azt a következtetést vonta le, hogy a magyar családokban vidámság és kedélyesség uralkodik, és több cselédet tartanak, mint a franciák. Beszélgetett helybéliekkel, ki tudja, miket mondtak neki, hogy ezt írta: „Mivel a feudalizmus és visszaélései sosem léteztek Magyarországon, a parasztban nincs meg a jobbágysors miatt felgyülemlett gyűlölet a földesúr iránt.”

A bankettek és fogadások a vidéki körúton sem maradtak el, Mezőhegyes, Szentés, Szeged, magyar barátai nyilván megszervezték neki az éljenzéseket, kidekorálták magyar és francia trikolórokkal a fogadóhelyiséget, húzták a cigánnyal, és persze mindenki el volt bűvölve a finom francia hölgytől, nem mindennap jár egy ilyen a nagy magyar Alföldön. El tudom képzelni, hogy őszintén örültek neki, és nem csupán a vendégszerető magyarok jó híre miatt tettek ki magukért, kellő virtussal. Cserébe ilyen bókákat kaptak:

„A parasztok járása méltóságteljes; a magyar nép disztingvált és nemes. Amit vulgárisnak, közönségesnek hívunk, az nem létezik Magyarországon. Büszkeség a férfinál, báj és elevenség a fiatal nőnél, nemesség az időseknél: ezek a magyar faj tulajdonságai.”

Barátai rábeszélésére ellátogatott Torinóba Kossuth Lajoshoz. „Nagyon szép, büszke, elegáns, megbűvölő kék szemekkel, csodálatos szájjal, nagyszerű homlokkal... öregedvén, semmit sem veszített nemes és büszke szépségéből.” És így idézi az öreg emigránst:

„Senkit nem ismerek Torinóban, soha nincs alkalmam köszönni valakinek vagy másnak a köszönését fogadni. Egyetlen örömöm, amikor a fiam jön hozzám vacsorázni. Ha szenvedek is néha az elszigeteltségtől, nem panaszkodom. Nem sok voltam én, a körülmények emeltek magasra, amiért hálás vagyok. Az élet egyáltalán nem jó, de tud magasztos lenni.”

Vajon kinek írta valójában ezt a könyvet Juliette Adam? Azt hiszem, főként azoknak a magyar barátainak, akik meghívták, kísérték, mindenhová elvitték, vagyis azoknak a franciás magyaroknak, akik érthették is a könyv minden részletét. Mert elég sokszor emleget neveket,

helyeket, amelyeket így, magyarázat nélkül, a francia olvasó nem, csak a magyar érthet. A következő évben A magyar haza címmel megjelent a könyv magyar fordításban. Talán ez volt a végső cél.

Tetszik 3 ember kedveli. Az ismerőseid közül te lehetsz az első.

Kapcsolódó írások:

1. **Lángh Júlia: Magyar hazánk francia szemmel** „Hátborzongató volt arra gondolni, hogy micsoda örültségekre lesznek képesek ezek...
2. **Lángh Júlia: Fűben, fában orvosság** Egyik francia barátnőm nemrégiben feldúlt mondatok kíséretében továbbított egy petíciót,...
3. **Lángh Júlia: Sajtószemle 1850-ből** Hajdani gimnáziumi osztálytársamtól, azóta is jó barátnőm, a következő ímélt...
4. **Lángh Júlia: Októberi napok** Szép ősz van, sétaidő, de még mindig fáj a lábam,...
5. **Lángh Júlia: Vigyázó szemetek?!** Amikor ezt írom, még csak néhány napja van új elnöke...

Cimkék: **Lángh Júlia**